

Mənzər İsrail qızı Mehdiyeva

UOT:336.71; JEL:G29.

Bank xidmətləri bazarının inkişaf perspektivləri

Xülasə

Məqalədə neft gəlirlərinin azalması və manatın öz dəyərini dollara qarşı itirməsi fonunda bankların maliyyə vəziyyəti təhlil edilmiş, indiki şəraitdə neftdən asılılığın aradan qaldırılması məqsədilə atılan addımlar şərh olunmuşdur. Bankların maliyyə vəsaitlərinin iqtisadi inkişafa transformasiya edilməsindəki əsas rolu qiymətləndirilmiş, yeni mühitə uyğunlaşması və yeni xidmətlər təklif etməsi zərurəti araşdırılmışdır.

Açar sözlər: bank xidmətləri bazarı, maliyyə kapitalı, iqtisadi inkişaf, iqtisadi proses, kapitallaşma, kreditor

Giriş

İqtisadiyyatda olan kapitalın səmərəli idarə edilməsi və iqtisadiyyatın dəyər yaratma qabiliyyətinin artırılması məqsədilə bank xidmətləri bazarının daima inkişaf etdirilməsi və genişləndirilməsi vacibdir. Bank xidmətləri bazarı iqtisadi proseslərdən təsirləndiyindən, təklif edilən xidmətlərə olan tələblər dəyişir və bəzən yeni xidmətlərin yaradılmasına ehtiyac yaranır. Bu baxımdan iqtisadi proseslər kimi bank xidmətləri bazarı da dinamik xarakterə malikdir və iqtisadi mühitdən asılı olaraq dəyişir və inkişaf edir. Son illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatında gedən proseslər əvvəlki dövrlə müqayisədə tamamilə yeni xüsusiyyətlərə malik olduğundan bank sistemi və bank xidmətləri bazarına olan tələblərin dəyişməsinə gətirib çıxarmışdır.

Bank xidmətlərinin yüksəldilməsi zərurəti

Neft gəlirlərinin azalması və manatın öz dəyərini dollara qarşı itirməsi fonunda bankların maliyyə vəziyyəti pisləşmiş və hazırda bank sistemi keçid mərhələsini yaşamaqdadır. Yeni iqtisadi mühitin tələblərinə tab gətirə bilməyən banklar bağlanmış və bəzi bankların birləşdirilməsi prosesi həyata keçirilmişdir. İqtisadi sistemdə baş verən əsas dəyişikliklərdən biri də neft gəlirlərinin azalması ilə iqtisadi siyasətin qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəldilməsidir. Baş verən bu dəyişikliklər bank sisteminə təsir etməklə yanaşı, bank xidmətləri bazarı üzərində də yeni tələblərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Ötən illərlə müqayisədə daha az maliyyə vəsaitlərinə malik olan iqtisadiyyat üçün bank xidmətlərinin əhəmiyyəti daha da artaraq maliyyə kapitalının daha səmərəli idarə edilməsini tələb edir. Xüsusilə də iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi prosesinin həyata keçirilməsi iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə pul vəsaitlərinin daha səmərəli və çevik şəkildə ötürülməsini şərtləndirir. Buna görə də həyata keçirilən yeni iqtisadi siyasətin səmərəli şəkildə reallaşdırılması və hərtərəfli iqtisadi inkişafın təmin edilməsi üçün bank xidmətləri bazarında yeni perspektivlərin müəyyənəndirilməsinin zərurəti böyükdür. Yeni perspektivlərin müəyyənəndirilməsi və gələcəkdə tətbiq edilməsi ilə bank xidmətləri bazarının elastikliyi artırmaq, onun əhatə dairəsinin genişləndirmək və bank sistemində yaranmış olan riskləri azaltmaq mümkündür. Bazar iqtisadiyyatının inkişafını daha yüksək səviyyəsinə nail olan inkişaf etmiş dövlətlərin Azərbaycanda istifadə edilməyən bank xidmətlərinin Azərbaycan iqtisadiyyatının və bank xidmətləri bazarının tələblərinə uyğun gələn formada tətbiq edilməsi və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi üçün bu vasitələrdən intensiv şəkildə istifadə edilməsi iqtisadi inkişafın təmin edilməsinə dəstək verərək maliyyə təhlükəsizliyinin qorunmasına şərait yarada bilər.

Müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycanın bank sistemi ilk dövrlərdə yaşanan böhrandan xilas olaraq sürətlə inkişaf etməyə başlamışdır. Bu inkişaf prosesi baş verdikcə bank xidmətləri bazarı da genişlənmiş və istər fiziki, istərsə də hüquqi şəxslərin maraqlarına xidmət edən yeni xidmətlər təklif etməyə başlamışdır. Neft gəlirlərinin iqtisadi inkişafa transformasiya edilməsində bank sisteminin müstəsna rolu olmuşdur. Bütün bu inkişaf proseslərinə baxmayaraq bank xidmətləri bazarında hələ də bir çox inkişaf etmiş dövlətlərdə tətbiq edilən müxtəlif səmərəli bank xidmətləri təklif edilmir. Bu daha çox maliyyə bazarlarının inkişafının zəif olması və əhalinin böyük şirkətlərin səhmlərini almaq imkanlarının zəif olması ilə əlaqədardır. Bu isə Azərbaycan iqtisadiyyatının əsas ixrac yönümlü olması və neft gəlirləri hesabına inkişaf etməsi ilə bağlı olmuşdur. İqtisadiyyatın kapitallaşma səviyyəsi məqbul səviyyədə olduğundan maliyyə bazarlarının inkişaf etdirilməsinə və genişləndirilməsinə ehtiyac elə də böyük olmamışdır. Lakin, indiki şəraitdə neftdən asılılığın aradan qaldırılması məqsədilə atılan addımlar, sahibkarlığın inkişaf etdirilməsinin prioritet sahələrdən biri kimi qəbul edilməsi maliyyə bazarlarının inkişaf etdirilməsini və buna uyğun olaraq yeni bank xidmətlərinin istifadə edilməsini tələb edir. Hal-hazırda bank sistemində yaşanan problemlər də məhz iqtisadi siyasətdə baş vermiş dəyişikliklərin təsiri ilə yeni tələblərə bankların uyğunlaşma prosesinin həyata keçməsindən irəli gəlir. Bu proses bitdikdən sonra isə bank sistemində yalnız yeni tələblərə cavab verən banklar öz mövcudluğunu qoruya biləcəkdir. Sonrakı mərhələdə isə bu banklar arasında yaranan səmərəli rəqabət bank xidmətləri bazarının inkişaf etdirilməsinə və maliyyə bazarlarının inkişafını təşviq edən yeni bank xidmətlərinin yaradılmasına gətirib çıxaracaqdır.

Bank xidmətləri bazarının inkişaf perspektivləri

Dünyanın ən böyük və inkişaf etmiş maliyyə sisteminə malik olan ABŞ-da bank sisteminin özünəməxsus xüsusiyyətlərindən biri də kommersiya bankları ilə yanaşı investisiya banklarının da fəaliyyət göstərməsi və onların hüquqi baxımdan bir-birindən əsaslı dərəcədə fərqləndirilməsidir. ABŞ-da kommersiya banklarından fərqli olaraq investisiya bankları kredit, depozit və hesablaşma əməliyyatlarının keçirmək hüququna malik deyildir. İnvestisiya banklarının əsas əməliyyatları isə qiymətli kağızlar bazarı ilə əlaqədardır. Beynəlxalq təcrübədə şirkətlər üçün maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsinin əsas mənbəyi qiymətli kağızların satılmasıdır. Lakin, bu istiqamətdə əməliyyatların qanuni normativlər əsasında və maksimum dərəcədə maliyyə vəsaitləri əldə ediləcək formada həyata keçirilməsi üçün təcrübəli treydlərə ehtiyac yaranır. Bu halda şirkətlər investisiya banklarına müraciət edərək onların xidmətlərindən yararlanırlar. İnvestisiya bankları müxtəlif bizneslərin və dövlət qiymətli kağızlarının səmərəli şəkildə satışını həyata keçirir və sərbəst pul vəsaitlərinə sahib olanların maliyyə vəsaitlərini səmərəli şəkildə şirkətlərin qiymətli kağızlarına yönəldirlər. Yəni investisiya banklarının əsas iki funksiyası vardır: treyder əməliyyatlarını həyata keçirmək və kapital bazarında investorlarla şirkətlər arasında vasitəçi olaraq çıxış etmək. Bu funksiyaları həyata keçirməsi investisiya banklarını iqtisadiyyatda kapitalın formalaşdırılmasında və eyni zamanda qiymət səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsində əhəmiyyətli rola malik olan təşkilatlara çevirmişdir (3, s.110).

Kapitalın səmərəli şəkildə cəlb edilməsində böyük təcrübəyə malik olan investisiya bankları yalnız şirkətləri maliyyə vəsaitləri ilə təmin etmir, eyni zamanda dövlət maliyyələşməsinin həyata keçirilməsində də yaxından iştirak edirlər. İnvestisiya bankları tərəfindən müəyyən edilən faiz dərəcələrinin səmərəliliyi maliyyə vəsaitlərinin daha səmərəli şəkildə bölüşdürülməsinə şərait yaradır. Bu eyni zamanda kommersiya bankları tərəfindən müəyyən edilən faiz dərəcələrinə də təsir göstərir. Kommersiya banklarının faiz dərəcələri bazarda mövcud olan rəqabətin təsiri ilə investisiya bankları tərəfindən müəyyən edilən faiz dərəcəsi səviyyəsi istiqamətində hərəkət edir. Buna görə də bazarda zəruri mühit yaradaraq

maliyyə vəsaitlərinin səmərəli bölgüsünü təşkil etmək üçün investisiya və kommersiya bankları daima əməkdaşlıq edir. Bu da eyni zamanda investisiya banklarının iqtisadi sistemə təsir imkanlarının daha geniş əhatəyə malik olduğunu göstərir. İnvestisiya banklarının şirkətlərlə əməkdaşlığı yalnız qiymətli kağızların satışı ilə məhdudlaşmır, özündə maliyyə vəsaitlərinin səmərəli idarə edilməsi, şirkətlərin maliyyə dəyərinin müəyyən edilməsi, digər şirkətlərin alınması və ya şirkətlərin birləşdirilməsi xidmətləri də birləşdirir.

İnvestisiya bankları eyni zamanda müxtəlif şirkətlərin aktivlərini, fiziki şəxslərin gəlirlərini və var dövlətini idarə etmək kimi xidmətlər də təklif edirlər. Lakin, burada o məqamı da qeyd etmək lazımdır ki, investisiya banklarının yaradılması və səmərəli fəaliyyəti üçün maliyyə bazarlarının inkişaf etdirilməsi vacibdir. Sağlam maliyyə bazarlarının mövcud olmadığı şəraitdə investisiya banklarının fəaliyyəti zəif olacaq və onlar pul vəsaitlərinin səmərəli idarə edilməsini həyata keçirə bilməyəcəklər. Bu baxımdan Azərbaycanda da investisiya banklarının yaradılması ilə bank xidmətləri bazarının genişləndirilməsi üçün ilk növbədə maliyyə bazarlarının inkişaf etdirilməsi vacibdir. Bundan sonra isə investisiya banklarının yaradılması və onların xidmətlərinin bazarda təklif edilməsi səmərəli olar.

İnvestisiya banklarının yaradılması və bankların onların xidmətlərindən istifadə etməyə yönəldilməsi biznes sektorunun inkişaf etdirilməsinə böyük dəstək verəcəkdir. Bu eyni zamanda yüksək faiz dərəcələrinin aşağı salınmasına da imkan yaradacaqdır. İqtisadiyyatda maliyyə vəsaitlərinin investisiya bankları vasitəsilə dövretmə sürəti və dəyər yaratma qabiliyyətinin artması faiz dərəcələrinin azaldılmasına imkan yaradacaqdır. Sonrakı mərhələdə isə pul vəsaitlərinin ucuz əldə etmə imkanının olması isə biznesin inkişafına daha çox təsir edərək onun əhatə dairəsinin genişlənməsinə səbəb olacaqdır.

Azərbaycanın bank xidmətləri bazarında demək olar ki, tətbiq edilməyən bank xidmətlərindən biri də konsaltinq xidmətləridir. Azərbaycanda bir çox hallarda sərbəst pul vəsaitlərinə malik olan şəxslərin onlardan səmərəli istifadə edə bilməməsi onları investisiya həyata keçirməkdən yayındırır. Ona görə ki, onlar bu istiqamət üzrə ixtisaslaşmamışdır və onlar üçün pul vəsaitlərinin itirilməsi riskləri böyükdür. İnvestisiya proseslərində belə maneələrin olması iqtisadiyyatın dəyər yaratma qabiliyyətinin və maliyyə vəsaitlərinin səmərəliliyinin azalması ilə nəticələnir. Xüsusilə də hal-hazırkı dövrdə neft gəlirlərinin azalması iqtisadiyyatda kapitallaşmanın da azalmasına gətirib çıxarmışdır ki, bu halda da yığımda olan vəsaitlərin iqtisadiyyata yönəldilməsi məsələsi aktuallaşmışdır. Buna görə də indiki dövrdə banklar tərəfindən konsaltinq xidmətlərinin təklif edilməsi və bu vasitə ilə pul vəsaitlərinin maliyyə sistemə yönəldilməsinin əhəmiyyəti artmışdır. Bankların konsaltinq xidmətlərindən yalnız fiziki şəxslər deyil, eyni zamanda hüquqi şəxslər də istifadə edə bilirlər. Yəni əlavə gəlir əldə etmiş firmalar öz vəsaitlərinin səmərəli şəkildə idarə edilməsində çətinlik çəkərsə və bu istiqamətdə məsləhətə ehtiyacı olarsa o zaman onlar banklara müraciət edərək maliyyə əməliyyatlarının həyata keçirilməsi üzrə konsultasiya xidmətlərindən istifadə edə bilirlər. Bu xidmət növünün inkişaf etməsi iqtisadiyyatda maliyyə vəsaitlərinin idarə edilmə səmərəliliyinin və vasitəçilik əməliyyatlarının həcmnin artmasına imkan yaradacaqdır. Bu xidmətin həyata keçirilməsi müştərilərlə yanaşı bankların özü üçün də üstünlüklərə malikdir. Fiziki və hüquqi şəxslərə yardım etməklə banklar özlərinin gəlirlərini artırır. Yəni dünya təcrübəsində konsaltinq xidmətlərinin həyata keçirilməsi üçün banklar müəyyən həcmdə rüsum tələb edirlər. Bu isə müştərilərə imkan verir ki, böyük maliyyə zərərlərinə məruz qalmadan banklara dəfələrlə az miqdarda rüsum ödəməklə öz vəsaitlərinin gəlirliliyini artırmış olsunlar. Bu xidmət eyni zamanda ölkə iqtisadiyyatında maliyyə təhlükəsizliyinin təmin edilməsi baxımından da əhəmiyyətlidir. Yəni sərbəst pul vəsaitlərinə malik olan iqtisadi subyektlərin qeyri-profesional şəkildə pul vəsaitlərini idarə etməsi nəticəsində mövcud risklərin düzgün qiymətləndirilməməsi gələcəkdə pul vəsaitlərinin

itirilməsi ilə nəticələnə bilər. Bu amil xüsusilə yerli investorların xarici ölkələrdə maliyyə əməliyyatları həyata keçirdiyi zaman daha çox özünü göstərir. Xarici bazarları düzgün qiymətləndirmək imkanlarının daha az olması iqtisadi subyektlərin xarici ölkələrdə daha çox zərərle qarşılaşmaq imkanlarını artırır. Zərərli imkanların azaldılması və pul vəsaitlərinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsində bankların konsaltinq xidmətləri əhəmiyyətli rolə malik ola bilər. Daha geniş anlamda isə ölkədəki iqtisadi fəaliyyət nəticəsində yaranmış əlavə dəyərin yalnız maliyyə əməliyyatları nəticəsində xarici bazarlarda itirilməsi ümumilikdə iqtisadiyyatın səmərəsizliyini azaldaraq, maliyyə təhlükəsizliyinə xələl yetirə bilər. Lakin, konsaltinq xidmətləri vasitəsilə düzgün maliyyə əməliyyatlarının həyata keçirilməsi ölkəni tərk edən maliyyə vəsaitlərinin əlavə dəyər yaratması və bu dəyərin iqtisadiyyata geri qayıtması iqtisadi proseslərin səmərəliliyini artıraraq iqtisadiyyatın kapitallaşmasına dəstək verəcəkdir. Bankların konsaltinq xidmətlərinin geniş yayılmasına çalışmaq və bu konsultasiyanı həyata keçirən ixtisaslı kadrları hazırlamaq iqtisadiyyatın dəyər yaratma qabiliyyətini, risklərin daha səmərəli idarə edilməsi imkanlarını və iqtisadi subyektlərin vəsaitlərinin təhlükəsizliyini artıracaqdır. Nəticədə bank xidmətləri bazarının həcmi və iqtisadiyyatda oynadığı rol yüksələcəkdir. Hazırda Azərbaycanın bank sistemində olan inamın itməsi və əhəlinin öz vəsaitlərinin banklardan geri alması müşahidə edilməkdədir. Bu isə 2015-ci ildə baş vermiş devalvasiyalar nəticəsində banklara yatırılmış pul vəsaitlərinin öz dəyərinin itirməsindən qaynaqlanır. Belə olan halda risk amillərini nəzərə alaraq ev təsərrüfatları öz vəsaitlərinin banklara yatırmaqdan çəkinirlər. Belə olan halda konsaltinq xidmətlərini ixtisaslı kadrlar tərəfindən həyata keçirməklə əhali arasında olan bu inamsızlığı da aradan qaldırmaq mümkündür (4, s.87).

Dünya təcrübəsində iqtisadiyyatın hər hansı bir sahəsinin inkişaf etdirilməsi üçün xüsusi məqsədli bankların yaradılmasına rast gəlmək mümkündür. Belə bankların yaradılmasının və hər hansı bir istiqamət üzrə ixtisaslaşmasının arxasında daha çox maliyyə vəsaitlərinə ehtiyacı olan sahələrin pul vəsaitləri ilə təmin edilməsi və bununla da bu sektorların inkişafına dəstək verilməsi dayanır. Eyni zamanda belə banklar hər hansı bir sahəyə verilən kreditlərin daha asanlıqla əldə edilməsinə şərait yaradır. Yəni hər hansı bir sektor üzrə kredit əldə edən fiziki və hüquqi şəxslərə adi kommersiya banklarında eyni yanaşma mövcuddur. Eyni qaydalar əsasında bütün sahələr üzrə kredit verilmə və müraciət edənin qiymətləndirilməsi prosesi bu sahələrə xas spesifik xüsusiyyətlərin hər birini nəzərə almağa imkan vermir. Ona görə ki qiymətləndirmə bu istiqamət üzrə ixtisaslaşmış şəxslər tərəfindən aparılır. Bütün sahələr üzrə qiymətləndirməyə yanaşma eyni formada olur. Lakin xüsusi məqsədli banklar hər hansı bir sahənin kreditləşməsi üzrə ixtisaslaşmaqla bu sahənin daha dəqiq qiymətləndirilməsinə, bu sahədə fəaliyyət göstərən iqtisadi subyektlərin tələblərinin daha dəqiq müəyyən edilməsinə və onlara maliyyə vəsaitlərinin əldə edilməsində mane olan problemlərin aradan qaldırılmasına imkan yaradır. Belə banklar bir çox hallarda dövlətin dəstəyi ilə kapital çatışmazlığından əziyyət çəkən sektorların inkişaf etdirilməsi məqsədilə yaradılır. Xüsusi məqsədli banklar hər hansı bir sektorda yalnız kreditləşməni deyil, digər xidmətləri də həyata keçirərək bu sahənin hərtərəfli inkişafına şərait yaradır. Belə banklar eyni zamanda iqtisadiyyatda mövcud olan pul vəsaitlərinin daha səmərəli bölgüsünə imkan yaradır. Yəni maliyyə vəsaitləri daha çox ehtiyacı olan və iqtisadi inkişafın prioritet seçilən sahələrinə yönəldilir. Bu isə qarşıya qoyulan iqtisadi məqsədlərə çatmağa və iqtisadi siyasəti reallaşdırmağa daha geniş imkan yaradır. Azərbaycanın bank sistemində xüsusi məqsədli banklar demək olar ki yoxdur. Banklar tərəfindən müxtəlif sektorlar üzrə bank xidmətləri həyata keçirilsə də heç bir bank hər hansı bir sahə üzrə ixtisaslaşmamışdır.

Hal-hazırkı iqtisadi konyukturada iqtisadiyyatın diversifikasiya edilməsinə olan ehtiyacın artması və iqtisadi siyasətin də bu istiqamətdə həyata keçirilməsi xüsusi məqsədli

bankların yaradılmasına və inkişaf etdirilməsinə zərurət yaratmışdır. Qəbul edilmiş Strateji Yol Xəritəsində müəyyən edilmiş prioritet sektorların inkişafını təmin etmək üçün sözsüz ki, bu sahələrə maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsi vacibdir. Belə olan halda xüsusi məqsədli bankların yaradılması ilə iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrini maliyyələşdirmək mümkündür. Nəticədə, neft gəlirlərinin azalması şəraitində vəsaitlərin daha səmərəli idarə edilməsinə nail olmaq mümkündür. Bu isə iqtisadiyyatın əsasını təşkil edən sahələrdə iqtisadi aktivliyin artmasına, məşğulluq səviyyəsinin yüksəlməsinə və yaradılan əlavə dəyərin artmasına gətirib çıxara bilər. Xüsusi məqsədli bankların dəstəyi ilə daha çox məhsul ixrac etməyi qarşımıza məqsəd qoyduğumuz sahələrdə istehsal prosesini artırmaq mümkündür. Xüsusi məqsədli banklar tərəfindən belə sahələrə yönəldilən maliyyə vəsaitləri Azərbaycan məhsullarının dünya bazarlarına çıxarılmasına dəstək verərək bu maliyyə vəsaitlərinin əlavə dəyər yaratmaq və ölkəyə əlavə valyuta ehtiyatları gətirmək imkanlarını artıracaqdır. Xüsusi məqsədli bankların regionlarda onların ixtisaslaşdığı sahələr üzrə yaradılması daha səmərəli olar. İlk növbədə regionlarda belə bankların yaradılması ona görə əhəmiyyətlidir ki, orada təsərrüfat fəaliyyəti ilə məşğul olan sahibkarların maliyyə vəsaitlərinə olan ehtiyacının daha tez və səmərəli şəkildə təmin edilməsinə imkan yaradacaqdır. Bu eyni zamanda ona görə əhəmiyyətlidir ki, regionların inkişaf səviyyəsi elə də yüksək deyildir və onun yüksəldilməsi əsas məqsədlərdən biri kimi müəyyən edilmişdir. Belə bankların regionlarda inkişaf etdirilməsi təkcə məhsul istehsalının artırılması baxımından deyil, eyni zamanda regionların inkişaf etdirilməsi baxımından da əhəmiyyətlidir. Xüsusi məqsədli banklar vasitəsilə regionlarda həm məşğulluğun, həm də iqtisadi aktivliyin artırılmasına nail olmaq mümkündür.

Nəticə

Azərbaycan iqtisadiyyatında hal-hazırda formalaşmış mühit bank xidmətləri bazarının genişləndirilməsini və iqtisadi fəaliyyətə dəstək verilməsini tələb edir. Bu eyni zamanda iqtisadiyyatın diversifikasiyası siyasətinin tələblərindən irəli gəlir. Banklar maliyyə vəsaitlərinin iqtisadi inkişafa transformasiya edilməsində əsas rola malik olan iqtisadi subyektlər olduğundan onların da yeni mühitə uyğunlaşması və yeni xidmətlər təklif etməsi zərurətə çevrilmişdir. Yeni xidmətlər maliyyə vəsaitlərinin daha səmərəli bölgüsünə və daha çox ehtiyacı olan sahələrə dəstək verilməsinə xidmət edə bilər. Xüsusilə də qiymətli kağızlar bazarının inkişaf etdirilməsi və bu istiqamətdə investisiya banklarının xidmətlərindən istifadə edilməsi maliyyə vəsaitlərinin daha sürətli və səmərəli dövriyyəsinə imkan yaradacaqdır.

Ədəbiyyat

1. Геращенко В.С. Организация и планирование денежного обращения. Москва: Финансы и статистика. 1988.
2. Банковское дело. Москва: Финансы и статистика 1995.
3. Берже Пьер. Денежный механизм. Москва: Прогресс. Универс. 2003.
4. Валинурова Л.С. Управление инвестиционной деятельностью. Москва: КНОРУС 2005.

Манзар Исраил кызы Мехдиева
Резюме

Перспективы развития рынка банковских услуг

В статье анализируется финансовое состояние банков на фоне снижения нефтяных доходов и потери стоимости маната по отношению к доллару, а также шаги по преодолению нефтяной зависимости в сегодняшней ситуации. Обсуждалась основная роль банков в трансформации финансовых ресурсов в экономическое развитие, исследуется необходимость адаптации к новой среде и предоставления новых услуг.

Ключевые слова: рынок банковских услуг, финансовый капитал, экономическое развитие, экономический процесс, капитализация, кредитор.

Manzar Isaril Mehdieva
Summary

Banking service market development perspectives

In the article reduction of oil incomes and financial position of banks in the background of the process when manat loses value against dollar is analyzed and steps in order to eliminate the dependence from oil incomes are commented. The main role of banks in the transformation process of financial funds to the economic development is stated and necessity of its adaptation to the new sphere and offering new services are researched.

Keywords: market of banking services, financial capital, economic development, economic process, capitalization, creditor